

Ozan Telli ile Konuşma

Birikim 6 / 16

BIRIKIM

Ozan, bildiğimiz kadar, alışlagelmiş «şair - edebiyatçı» biyografilerine benzemeyen, kavgalı, ilginç bir hayatın var. Bize bu hayatın bazı kısa bilgiler verir misin?

O. TELLİ

Kafa kâğıdında, 1950 yılında Derviş Paşa'nın baskısıyla Gâvurdağların eteklerine iskân edilen oymaklardan birinin barındığı Telli köyünde doğduğum yazılıdır.

Yaşayamadığım çocukluğum, köyümüzün bağlı olduğu Islâhiye ve çevresinde geçti. İlk ve ortaokulu burada bitirdim. Sonra, çeşitli nedenlerle öğrenimime ara verdim, kavgalar, uğraşlar ve işlerle geçen üç yıl yaşadım. Bu dönemin bitiminde, yani 1967 yılında Trabzon Tarım Lisesi'ne girdim. 1970'te mezun oldum. Ve aynı ilin Tonya ilçesinde göreve başladım. Burada bir yıl sürgünlü, soruşturmalı, mahkûmiyetli memurluk yaptım. Islâhiye olaylarından ve geçici görevle gönderildiğim Rize çay bölgesindeki çalışmalarımdan ötürü görevden atıldım. Bir süre yurt dışında kaldım. 1972 Haziranında döndüğümüzde Samandağ'da 13 arkadaşla birlikte yakalandım. İki yıl içerde yattıktan sonra «Büyük Gözaltı»na çıktım. O günden beri hayatımı metal işçisi olarak kazanıyorum.

BIRIKIM

Şimdi bir maden işçisisin. Daha önce de çeşitli dönemlerinde işçilik yaptın. İşçi sınıfının yaşama alanında, o hayatı bilinçli ve kararlı olarak seçmiş, işçiliğinin yansıması şair olan bir kişi için nasıl bir şiir ve sanat dünyası var, bunu anlatabilir misin?

O. TELLİ

Bilinen odur ki, insan bilincini belirleyen, duygu ve düşünce yönünden şekillenmesini sağlayan onun içinde bulunduğu koşullardır. Yaşadığı ortam, verdiği uğraş, yaptığı işler. İnsanın bir şeyler üretmesi, bir şeyler yaratmasıdır.

Ustaların da belirttiği gibi, iş, durmadan gerçeğin yeni yönlerini ortaya çıkartır, o zamana kadar bilinmeyen «meseleler» getirir, duyuların yansıtmaya yetmediği yeni nesnel bağlantıları oluşturur.

Öte yandan, iş ve toplu çalışma, ortak davranma ve ortak düşünme alışkanlığı yaratır, insanı geçmişte edindiği olumsuz etkilerden arıtır.

İşte işçi sınıfının hayat alanının benim için yarattığı şiir dünyası, getirdiği yeni açılımlar bunlardır.

BIRIKIM

Bize işçi sınıfının genel olarak sanat faaliyetlerinin ne durumunda, aşamada olduğu

konusunda bilgi verir misin? Bunu iki anlamda soruyoruz. Yaratılan sanat ürünlerinin alıcısı olarak ve, daha önemlisi, bugün ve gelecekte kendisi sanat üreticisi olarak ne durumda?

O. TELLİ

İşçi sınıfının sanatsal faaliyetinin yoğunlaşması işçi sınıfının gelişiminden bağımsız olarak düşünülemez. Son yıllarda nesnel ve öznel olarak gelişen, serilip serpilmiş işçi sınıfımızın sanat alanındaki faaliyetlerinde belli bir hızlanma göze çarpmaktadır. İşçi sınıfımız giderek örgütlenmekte, geniş çapta politize olmakta ve bilinçlenmektedir. Bu bilinçlenme işçi sınıfını kendi sanatına sahip çıkmaya ve kendi sanatını yaratmaya yöneltmektedir.

a) Sanatın alıcısı olarak: İşçi arkadaşlar sanata, sosyalist kültüre karşı gittikçe artan bir ilgi duymaktadırlar. Çeşitli gazeteleri, kültür dergilerini, bilimsel kitapları, broşürleri okumaktadırlar. Çeşitli sosyalist gerçekçi romancılarımız, öykücülerimiz, ozanlarımız.. kısacası yazar ve çizerlerimiz işçi sınıfının büyük bir kesimince bilinmekte ve izlenmektedir. Bunun dışında devrimci tiyatro oyunlarına ilgi duymakta, hattâ çalışmalarına katılmaktadırlar. Yılmaz Güney gibi güçlü sinema sanatçılarının filmlerinden oldukça etkilenmekte ve böylelikle

yönlenmektedirler. Ayrıca işçilerin halk şiirine ve türkülerine olan düşkünlüğü de belirtilmelidir. İşçi kardeşlerin çoğu bu türkülerini dinlemekte, kolayca anlamakta ve bunlardan çok sevdiklerini iş, direniş türkülerini söylemektedirler.

b) Sanat üreticisi olarak: Şu dönemde sanat üreticisi olarak işçi sınıfımızın yeterince üretken olduğu söylenemez. Ama gelecekte daha geniş boyutlara ulaşacak olan kendi kültürünün filizleri şimdiden uç vermeye başlamıştır. Fabrikalarda ve tarlalarda çalışanların, devrimci ve demokratik uğraşların zengin deneyleri ve gözlemleriyle donananların, kahr çekenlerin ve ter dökenlerin yaşayarak yaratacakları kültür, gerçek kültür olacaktır. Dünyamızda ve yurdumuzda giderek ekonomik, toplumsal ve siyasal olaylar yoğunlaşmaktadır. Ülkemizde yaşamamış tarihî süreçler yaşamaya başlamaktadır. Doğal olarak bu olaylar sanatımıza ve kültürümüze yansıtacaktır.

Yeni yeni işçi sınıfı sanatçısı ve işçi sınıfı sanat ürünleri boy verecektir. Yani işte dinamizmin artması sanatta da dinamizmi sağlayacaktır.

Sözünü ettiğimiz sanatın ve kültürün oluşumunda işçi sınıfı düşünüşü ile yazan ve çizen işçi sınıfı aydınlarının, sanatçıların kuşkusuz büyük katkıları olacaktır. Bunların oluşturduğu ve oluşturacağı olumlu yapılar, işçi sınıfını gerek sanatın alıcısı olarak ve gerekse üreticisi olarak

daha bir gelişkin kılacak, onları yönlendirecektir.

BIRIKIM

İşçiler bu anlattığın süreç içinde politik ve kültürel gelişmelerini yaşarken, şüphesiz onların ideolojik yapılarına, kültürel hayatlarına yozlaştırmaya yönelik dış etkiler de var. Bunlar nelerdir ve bunlarla mücadelede neler gerekir? İşçilerin kendi sanatlarını üzerinde kurabilecekleri «kültür mirası» konusunda ne düşünüyorsun?

O. TELLİ

Yine ustaların belirttiği gibi, nasıl ki her toplumda devlet egemen sınıfların çıkarlarını koruma aracı ise, o toplumda uygulanan eğitim düzeni de egemen sınıfların çıkarlarına uygun düşen bir yapıdadır. Egemen sınıf hangi sınıfa egemen kültür de o sınıfın kültürüdür. Yurdumuzun dışa iktisadî ve siyasî bağımlılığı, zorunlu olarak kültürel bağımlılığı, yani kültür emperyalizmini getirmiştir. Kültür emperyalizmi hemen hemen her sanat alanına el atmış, ağlarını tüm yurdumuzun üzerine germiş, ulusal kültürün gelişmesine ket vurmuştur. Kuşkusuz, emperyalist kültüre son vermek, emperyalizmin fiilî egemenliğine son vermekle mümkündür. Ancak burada, yaratılacak ve geliştirilecek olan işçi sınıfı kültürünün etki ve tepkisi söz konusudur. Bu nedenle büyük işlevi olan kültüre işçi sınıfımızın ve yurtsever aydınlarımızın gereken önemi vermeleri, ulusal burjuvazinin

gelişemediği ülkemizde, emperyalist kültüre karşı ulusal kültürü yaratmayı üstlenmeleri gerekir.

Günümüzde egemen sınıfların yayınları, basını, radyosu, televizyonu, saptırıcı seks romanları, seks filmleri, dolmuş plakları, beyin yıkayıcı oyalayıcı, uyuşturucu resimli romanları... kısacası bütün eğitim ve yayın araçları işçi sınıfımızın kültürel hayatını sürekli yozlaştırmaktadır. Bunlara karşı ne yapılmalıdır? İşte sorun budur. Bu sorunun da çözümü, işçi sınıfımızın başka sorunlarının çözümü için gerekli olan örgütlenmek ve toparlanmakla mümkündür. İşçi sınıfı aydınları ve sanatçıları, işçi sınıfının sanatının ve kültürünün yaratılması, geliştirilmesi için derlenmek ve bir cephe oluşturmak zorundadırlar. Bu sağlandıktan sonra işçi sınıfımızın kültürel hayatını yozlaştıran dış etkilere karşı tutarlı ve yeterli uğraş verilebilir. Örneğin, geçmişteki kültür mirasları iyice belirlenir, bunların dökümü yapılır ve yeni kuşaklara mal edilebilir. Geçmişin mirasına sahip çıkma, Lenin'in de açıkladığı gibi, «kendini mirasla sınırlamak demek değildir.» Geçmişteki bütün olumlu, ileriye dönük kültür miraslarına işçi sınıfı olarak sahip çıkmak, bu miraslardan kaynaklanmak, onları eleştirici gözle incelemek ve yaratıcılığımızla birleştirmek önde gelen görevimizdir. Geçmişteki kültür miraslarından yararlanılması için de geçmişin, yani tarihin iyi bilinmesi gerekir. Kültür uzmanlarımızın da savunduğu gibi,

Birikim 6 / 17

İslâmlıktan önceki göçebe Türk edebiyatından tutun da bizimle hayli kültür alış ve rişi yapmış, Anadolu'da yaşamış olan Sümerlerin, Hititlerin, Etrüsklerin, Selçukluların kültürlerine varıncaya dek incelenmeli, geleceğe ışık tutan en ufak kültür kıymatı bile kültür dağarcığına konulmalıdır. Mevlânaların, Hacı Bektaşların, Evliya Çelebilerin, Nasrettin Hocaların, Ahmet Yesevîlerin, İbni Haldunların ve Şeyh Bedrettinlerin üzerinde ayrı ayrı durulmalı, bunların dünya görüşleri, düşünceleri ve yapıtları nesnel olarak değerlendirilmeli, bilince çıkarılmalıdır. Yaşadığımız dönemde bu başarılı değildir. Ama ileride başarılacaktır. Öte yandan, batı kültürünün de ilerici mirasına ulusal kültür adına sahip çıkmak, bunu, ulusal kültürümüzü geliştirmede kullanmak gerekir.

BIRIKIM

Türkiye'de şimdiye kadar yazılan devrimci şiir üstüne düşüncelerin?

O. TELLİ

Devrimci şiir denince aklıma ilk gelen Nazım Hikmet'in şiirleri oluyor. Usta Nazım şiirde yepyeni bir çığır açmıştır. Uluslararası proleter kültürün odak noktalarında yaşamış, bu kültürü özümlemiş, kendi halk denizinden de yeterince kaynaklanmış bir yüce şair olarak Nazım Hikmet, gerçekten de tarih boyunca anılacak anıt yapıtlar oluşturmuştur. Tek başına bir «Memleke-

timden İsan Manzaraları» bile Türkiye sanat ve edebiyatı için büyük bir katkıdır. Nazım'dan sonra Nazım'ın açtığı çığırdan yürüyen, daha çok onun ekseninde genişleyen, yazdıklarına kendi özgünlüklerini de katan bir dizi şair yetişmiştir. Örneğin Enver Gökçe, Ahmet Arif, H. İ. Dinamo, A. Kadir, Cahit Irgat, Can Yücel, Arif Damar, vb. Bana göre artık bir süreç daha dolmuş, şiirimizde ve genel olarak sanatomızda yeni bir sıçramanın eşğine gelinmiştir.

BIRIKIM

Bundan sonra devrimci şiirin kitlelerle gerekli bağları kurması ne gibi yollardan gerçekleşir?

O. TELLİ

Devrimci şiirini yığınlarla bağ kurmasının birinci koşulu, o şiirin işçi sınıfına yönelik olmasıdır. Bu başarıldıktan sonra devrimci şiirin yığınlara ulaşmasını hiçbir güç engelleyemez. O zaman devrimci şiir elden ele, dilden dile dolaşır, yığınlarla ulaşır, yoğunlaşır ve güçlü bir silâh olarak sesini duyurur. Ancak, bir de işin teknik yönü vardır. Bunun kotarılması, yine bütün iyi unsurların oluşturacakları birlik ve kuracakları dayanışmadır. İşte o zaman devrimci şiirin yığınlarla bağlarını kurması için gereken çözüm daha kolay bulunur. Örneğin plaklar doldurulur, yığın toplantıları düzenlenerek şiir şölenleri verilir, sendika yayın organlarında ve yığın gazetelerin-

de şiirler yayınlanır, hattâ öyle önemli şiirler olur ki, bunlar afişlenebilir...

BIRIKIM

Kendi şiirinin bundan sonraki gelişmesi konusunda düşündüklerini anlatır mısın?

İnancım odur ki, sanatla savaş atbaşı gitmelidir. Bunu başarmak, bilginin, bilimsel deney ve üretim kaynaklarından yararlanmak ve imkânlar elverdiğince genel kültürümü artırmak, şiirde amaçladığım gerçek yetkinliğe varmak istiyorum. Özellikle bu dönemde yaşayarak, gözlemleyerek, sorup soruşturarak ve araştırarak yazmayı yöntem olarak benimsedim ve yeni bir seriye başladım. İlk maden işçilerini, sonra yapı işçilerini ve Giritlioğlu'nu, arkasından da çocuk işçileri anlattım. Sırası geldikçe, daha doğrusu imkân buldukça tütün, dokuma, tersane, basın işçilerini anlatacağım. Bunları anlatmak için bu iş kollarında çalışan arkadaşlardan bilgi alıyorum, işyerlerini geziyorum, özeti, ayrıntılı araştırma yapıyorum. Yani yaşadığımız yerin, dök-tüğümüz terin şiirini yazmaya çabalıyorum. Yazdıklarımın hem kolay anlaşılır olmasına, hem de şiirselliğini korumasına özen gösteriyorum. Bunları iş yoldaşlarıma okuyorum, tepkilerini ölçüyorum, beğenilerine başvuruyorum. Gelecek için de bu tutumu sürdürmeyi yararlı buluyor, yazar çizer arkadaşlara —haddim olmayarak— bu yöntemi uygulamalarını salık veriyorum.